

Gábor Schein (Maďarsko)

Spisovatel, básník, překladatel, literární historik, vyučuje na Katedře moderní maďarské literatury na univerzitě ELTE v Budapešti, narozen 1969. V jeho spisech, k nimž kromě literárně-historických studií patří nespočet románů, básní, povídek, dramat, esejů a publicistických článků, se neustále navrácí snaha o zpodobnění a zpracování individuálních a kolektivních traumat lidského rodu. Ve své poslední knize, románu *Megleszünk itt* (Nějak tu přežijeme), popisuje příběh švýcarského profesora matematiky, který se rozhodne se zbraní v ruce zabránit exekuci svého domu. „Velice mě zajímají nepřizpůsobiví hrdinové,“ říká. Nejvíce ze všeho se cítí být básníkem: „To nejdůležitější je popsáno v básních, mou literární mateřštinou je poezie.“

ukázky z poezie přeložila Simona Kolmanová

Rhinocere!

30.

Rhinoceros nebyl nikde. Někdy nebyl zde, někdy nebyl tam, někdy nebyl takhle, někdy nebyl jinak. Nebyl ani myšlenkou, ani vzpomínkou, ani snem. Nebyl nikde, nebyl nijak. Šeredné, staré zvíře, s kůží jako želva. Ani kabelku by z něho neudělal. Ani kabát, ani rukavice. Rhinoceros nevěděl zhola nic, nečinil zhola ničeho.

31.

Každý je samostatným ostrovem, kusem pevniny, řekl poslední samec bílého rhinocera, než zavřel oči. Když moře smyje hroudu, dům tvých přátel, tvůj pozemek, bude mě méně, řekl už s očima zavřenýma a začal se modlit: pěnice pestrá, dodo, černý emu, špačku dudkovitý, chřástale havajský, křepelko himalájská, pokřovníku, laločníku ostrozobý, papoušku karolinský, are kubánský, kačko labradorská, pštrose madagaskarský, husice a kachno mauricijská, moa a potápko obrovská, kormoráne brýlatý, papoušku překrásný, ibise réunionský, chřástale proužkokřídlý, holube stěhovavý, vakovlku tasmánský, bandikute, králíku pouštní, pse bojovný, potoro, antilopo modrá, mývale barbadoský, tuleni karibský, kvaggo, gazelo arabská, norku mořský, vlku japonský, delfíne čínský, tygře balijský, tygře tasmánský, medvěde mexický, bizone kavkazský, rhinocere vietnamský. A nyní odcházím i já,

poslední samec bílého rhinocera. Nadešel čas, přátelé moji.

32.

Nikdy jsem nemyslel na to, že jsem rhinoceros,
poznámenal rhinoceros, pokud nepočítáme
tíživé okamžiky ohroženosti. Avšak moje
rhinocerství se ani tehdy nejevilo jako něco
niterného, ale vždy jen jako negativita a omezení,
jako čistě zevnější určenost, asi jako vůči lvu
hodnotí řekněme impala nebo prase savanové
sami sebe jako živou potravu. Tak jsem se i já
stával rhinocerem pokaždé, kdykoli jsem
zahlédl, že z houští vykukují zbraně pytláků.
Impotentní lumpové, myslel jsem si tehdy, ale marně,
vždyť jsem už byl rhinocerem. Jenže žádné zvíře
se nemůže spokojit s tím, že má být pouhou potravou.

33.

Rhinoceros není slušný, není ani tolerantní.
Je vášnivý a je zamilovaný. Rhinoceros je
nespolehlivý. Není poslem míru. Pokud je
vůbec poslem něčeho, pak svobody. Svoboda,
no ovšem, co to je? Na to se rhinocera neptej.
Rhinoceros je rhinoceros, tedy on jí není. Ani
jí nezná. Mlčí, jak kapka krve na špici dýky.
Jak popel tuberózy. Jenže svoboda chce
někdy mír, někdy chce válku. Pokaždé jinak.

35.

Sotva minuly Letnice, zakotvila dne 20. května
roku 1513 po narození našeho Pána Ježíše,
v Lisabonu loď. Přivezla přímo z Indie
od Muzaffara, pána Gudžarátu, dárek
mocnému panovníkovi Portugalska, Manuelovi.
V dopise bylo psáno, že nedá ani píd' země,
žádným požadavkům nepovolí, ale naopak
chce mír. Klíčem k jeho úmyslům a k jeho síle
bylo toto strašlivé zvíře, kterému říkají rhinoceros.
Když jej vyndali na břeh, budilo jeho celé tělo
hrůzu. Barvou připomínalo puntíkatou želvu.
Celé bylo pevně pokryté silnými šupinami, jen

vyrazit do boje. Na nose mělo špičatý roh,
kterým se tře o kdejaký kámen. Vítězoslavné zvíře,
smrtelný nepřítel slonů. Když rhinoceros potká slona,
běží se skloněnou hlavou a zespodu mu rozpáře břicho.
Říká se, že rhinoceros je rychlé, klidné a radostné zvíře.
Jak by se dalo nakreslit? To člověka omámí. Rhinoceros
je východ do nekonečna. Kdo tohle neviděl, a přesto
mluví o Bohu, žije v bláznivých snech a slovech.

37.

3. června 1515 z rozkazu krále Manuela
pustili tedy k sobě slona a rhinocera.
Dámy a páni v přeplněném hledišti čekali
krvavý zápas. Jenže ono se nic nedělo.
Rhinoceros se stáhl do jednoho koutu arény,
slon do druhého, a byli si vzájemně lhostejní.
Dva na smrt trénovaní gladiátoři, kteří už nemají
ani špetku chuti, aby se navzájem vraždili.
Kdo zvítězí? Kdo přežije? A co znamená přežít?
Diváci házeli po obou zvířatech pomeranče.
Král Manuel viděl, co se děje, ale nemohl nic dělat.
A tak se rozhodl. Poslal mírného rhinocera do Říma
na znamení věrnosti papeži Lvu X. Ať se s ním trápí on.
Potrhle zvíře. Snad ho zmohla dlouhá cesta. A disponuje
vůbec vědomím samo o sobě? Ostatně je to jedno.
Rhinocera ozdobili růžemi a karafiáty, a aby
se nemohl ani trochu pohnout, a tak přivést
loď do nebezpečí, svázali ho zlacenými řetězy,
na krk mu dali límec zdobený drahokamy a
spoutali mu nohy. Jenže u ligurských břehů loď
uchvátila bouřka, hodila ji na skálu a loď
se potopila. Má se zato, že divoký rhinoceros
přeplave mohutné řeky své vlasti, Indus i Gangu,
a nemít na nohou pouta, lehce by se dostal
na skalnatý břeh nad přístavem Venuše. Takto však
loď se spoutaným rhinocerem klesla do hlubin moře.

38.

V každé minutě je nějaký obraz, který nedojde k cíli.
V každé minutě se probouzí nějaký pohyb,
ale ustrne v půli cesty, protože nemůže dojít

k cíli. V každé minutě se na cestu vydává nějaký zvuk, ale utichne, protože nemůže dojít k cíli. Jaký chybějící tanec vyláká hudbu, která tanec řídí? Jaký chybějící obraz kreslí krajinu, která mě dovede k tobě? Jaké chybějící tělo připravuje tělo, za hranice kterého se nemůžeš nikdy protahovat? Nevím, odpověděl rhinoceros, na tohle jsem hloupý, svěsil svoji mohutnou hlavu a odešel. Ale potom se zastavil, smutně pohlédl zpět a pravil: Proč mě nevidíš, ačkoli jsem zde? Proč mě neslyšíš, ačkoli na tebe mluvím? Proč nejsi schopen ve mně čekat na příchod zvuků, obrazů, pohybů?

45.

Lesem chodí rhinoceros, líbí se mu paseka,
nohy modré, roh zelený, ten se na mě načeká.
Ale odkdy jen čeká?
Balancovat na jehle se neleká.
Ze smrti mě zavolá,
má duše krouží přelehká, jako pírko sokola,
čekej, rhino milý, čekej i nadále.
Když mě tobě Bůh přisoudil, budu už tvůj stále.

46.

Když slon a rhinoceros na sebe strnule zírali,
plácl slon ušima dopředu a rhinoceros zase
zahrabal levou zadní. Záhy se však obě zvířata
vyřítla proti sobě, když tu rhinoceros prudce
uhnul. Tento pohyb slona překvapil a přestal si
ze strany chránit břicho. Tehdy mu Rhinoceros
do něj zabodl svůj roh. Smrtelně zraněný slon
se svalil na svého vraha. Ten se chtěl vysvobodit,
ale do očí mu kápla sloní krev a on oslepl.
V mukách pod hroznou tíhou ho pomalu opustily síly,
poddal se svému neštěstí a vzdal svůj zápas.
Takto skonala obě zvířata. Náhle se objevil
mohutný pták, obě mrtvá těla vzal do zobáku,
vzlétl s nimi a odnesl si je k sobě do hnízda,
aby si jeho mláďata na nich pochutnala a zesílila.

47.

Co se, dámy a pánové, stane, když se jednou dají do pohybu?

Jistě víte, koho mám na mysli? Dají se do pohybu, aby se,

dámy a pánové, mstili. Všichni se dají do pohybu, až se

pod nimi promáčkne zeměkoule. Jednou se za každé

naše zlo pomstí, a je to vlastně oprávněné. Zdali-pak,

dámy a pánové, víte, že v Jemenu každou půl minutu

umře jedno dítě. A zabíjíme je my, dámy a pánové.

Jistě, vy dáváte na své děti pozor, a děláte velice dobře.

Přesto je v jejich domovech, které už jimi nebudou,

vystavujete smrtelným nebezpečím? Co se tehdy stane,

dámy a pánové? Rhinoceros napodobil hlas jednoho

filozofa. Jenže v politice, dámy a pánové, v politice

má každý svoji vlastní pravdu a záleží jen na síle,

kteřá z pravd zvítězí. A síla je silou minulosti.

Fatálně se mýlí ten, dámy a pánové, hulákal rhinoceros

hlasem filozofa, kdo alegorie prchajících před válkou,

epidemiemi a přírodními katastrofami rozluští i tam,

kde v prospěch nepřítele ztrácí celé městské čtvrti.

Vy se fatálně mýlíte. Vaším problémem je, dámy a

pánové, řekl ještě rhinoceros a výsměšně se usmíval,

že nevěříte v politické počínání. Ale vždyť vy vlastně

nevěříte vůbec v nic. Ani v sebe, dámy a pánové.

Vy jste dekadenti. Vy jste prostě odsouzeni na smrt.

Řekl rhinoceros a vyřítil se z velkého zámeckého sálu

plného zrcadel, který poskytl konferenci zázemí.

48.

Svět je natolik zašpiněn sobectvím, frivolností,

pýchou, bezcitností, krutostí a falešností,

že rhinoceros, který se v nemocnici léčil

s vícečetnou zlomeninou obratlů, neměl chuť dál žít.

Proč mě chcete vyléčit za každou cenu, ptal se

svého lékaře. Cožpak nevíte, že já na sebe беру

každou ubohost, bídu a že denně umírám

při pohledu na ně? Bojím se, že brzy přijde den,

kdy při pohledu na pustotu světa ve mně

nezbude ani zrnko víry a budu nucen,

zbaven znaků důstojnosti, zahynout bez víry.

49.

Můj otče rhinocere! Otče mých otců rhinocerů! Takhle to dál jít nemůže. Slyšíš, takhle ne! Proč něco neuděláš, aby to takhle dál nepokračovalo? Jsi tu vůbec? Víím, ptáš se, proč něco neučiním já. Nedokážu to, chápeš, nedokážu, všechno je tak temné. Kvá, kvá, kvá, kvá.

50.

Albrecht Dürer rhinocera nikdy neviděl. Ani živého, ani mrtvého. Proto mohly, bez rušivého zprostředkování podívané, proniknout jeho rytinu city a obrazné energie rozvířené čistou ideou rhinocera. Máme v sobě cosi, co rhinocerova ohromující cizost nenechává v klidu. Jako kdybychom tuto příšeru s pancířem a lidskýma očima osedlali a ona by se ihned vyřítla a strhla nás s sebou a pak se snovou náhlostí zůstala stát na srázu propasti našeho skutečného bytí. A my, právě jako oběti určité hlouposti, venkoncem proč jsme museli osedlat neochočitelnou prabytost, po celý náš život padáme hlavou dolů do neznámé hlubiny světa.

51.

Rhinoceros se nezachranitelně rozdvojil. Jeden mírně vyhlížel oknem svého pokoje ven do mohutného lijáku. V myšlenkách posílal vzkaz své tajné lásce. Vidím tvoji tvář, řekl, ač jsi daleko. Vidím tvoji duši, řekl, mezi námi není třeba ani zrcadla, ani voskové sochy, ani malby. City jsou nesdělitelné, řekl vlastním hlasem, zatímco tím druhým zmítala a pohazovala loď, uši mu zaplnilo moře, kůži mu zraňovala prkna, zanícená místa rozežírala sůl. V ohradě zabudované v lodním prostoru snášel lásku jako pečeť.

52.

Poklop se zavře, vir začíná kopírovat svoje geny. Smrt, poznamenal rhinoceros, nejsmyslovější událost. Konečný třpyt buněk. Kopírování a jezení. Bakterie pak stráví hnijící maso, přeloží si nás na svůj bakteriální jazyk. To, co zůstane, patří houbám a červům. Jak je prozřetelnost nádherná, poznamenal rhinoceros, která do žaludku velkého jako celý vesmír umístila nekonečně mnoho počítačů

a řekla, budiž světlo. To byl neprolomitelný kód. A stalo s
bylo světlo, ráno a večer. Šílené bujení genů. A k tomu se
přidala i ústa, která o dění můžou mluvit. Ovšem Goethovi ani
toto světlo nestačilo. Nad každou horou a v každém údolí klape
kopírovací stroj. Není klidu. Buď požehnáno první ráno naší
fotosyntézy a buď požehnán náš každý večer s pojídáním masa.

53.

Rhinoceros neumí skákat. Neumí skákat ani tehdy,
když není svázán. Nedokáže se odtrhnout od toho,
co je. Nedokáže to ani na jediný okamžik. Od toho.
Co je. Rhinoceros neví nic o oblouku, rhinoceros
ví jen o čáře. Rhinoceros na všech čtyřech očichává
zemi, čichá ve vzduchu, pátrá po ztracených stopách.
Rhinoceros se neumí modlit. Modlí se, ale neumí to.
Proto nemůže být ničím jiným než rhinocerem.
Čeká bez skoků a oblouků, až ho uloví.

54.

Roky, celé roky nezměřitelné hloubky putuji
za klamavými perspektivami, poznamenal rhinoceros,
jedna se otevře a já se vydám na cestu a teprve
po rocích, po rocích nezměřitelné hloubky vyjde najevo,
že jsem se mýlil, že toto nikam nevede. A začíná nový rok
nezměřitelné hloubky, poznamenal, ale pro koho, a já
znovu nacházím novou perspektivu a znovu uvěřím,
napsal si, jako kdyby se byl chtěl kdykoli stát čtenářem
vlastních poznámek, že tato perspektiva je ta pravá a
podle jejích ukazatelů se znovu vydávám na cestu, ale ani ta
nikam nevede, jen do tak zvaného nekonečna. Jenže já
nenávidím to, co je nekonečné, poznamenal rhinoceros,
nevyslovitelně nenávidím, a ještě jednou, naposledy
se pokusil odtrhnout se od země, ze všech sil se pokoušel
skákat, zůstat na okamžik nahoře ve vzduchu, ale nebyl
toho schopen a zabořil se po kolena do země.

130.

Můj život, poznamenal rhinoceros, můj nejpravdivější život
je nevyzpytatelný. Dokud se moje srdce nestáhne na první
a poslední zabušení, nebudu schopen ze synkopických
melodií zaslechnout zvuky, pro které jsem se narodil.

A přece jsou to touhy, poznamenal rhinoceros, jen a pouze touhy, které udržují teplo duše, ať už se splní nebo nikoli, a dokonce nejspíše tehdy, když narazí na neodstranitelné překážky. Přijde čas, v tom jsem si jistý, kdy se pouhé bytí, nejjednodušší pohyby stanou modlitbou, jakýmsi prostředkem k tomu, abych se skryt přede všemi dostal k nějaké prázdnotě, a tato prázdnota bude vším, co kdy můžu na této zemi vlastnit. Protože jediným možným způsobem vlastnictví je, když nic nežádáme, jen v to věříme. Ale ještě ani v této prázdnotě neumlkne otázka, zda jsem byl příšera nebo jsem byl jen takový, jako kdokoli, kdo žil. Mojí poslední šancí snad bude, abych zachránil sám sebe, poznamenal rhinoceros, když namísto ticha budu v konečném okamžiku křičet zloděj. Vždyť když to zvážím, už dnes bych se měl jít udat na první policejní stanici.

131.

Les je temný, blíží se půlnoc. Světlomety neustále ukazují zatáčku. Následující minutu vyměřeného času. Skrývají, kde se osud obrací, který okamžik to bude. Co už patří dohromady a co se odděluje. Les je temný, jako před usnutím. Na palubní desce zabliká varovná kontrolka. Špička nohy na pedálu, krk strnulý. Ale co se chystá k rozpadu, ještě silně drží. O hru jakého mámení tu jde? Osud se obrací, les je temný. Světlomety neustále ukazují zatáčku. Podívanou je zužující se kovová trubka, na jejím konci se stromy stahují do jednoho bodu. A co se chystá k rozpadu, ještě silně drží. Osud skrývá, který okamžik to bude. Na palubní desce zabliká varovná kontrolka. A pak náhle pauza, pauza... V nervech se zastaví čas. Motor hučí, les je temný. Náhle se na konci kovové trubky objeví nějaké tělo. Rhinoceros uprostřed cesty? Brzdi, brzdi! Pach času, hlasivky. Světlomety ukazují prázdnou zatáčku.

133.

Na keřích ostružin teď rostou fialky, krásný narcis se skví na trnce, na modřínu rostou hrušky, jelen trhá psy, na kopcích zpívají sovy. Dokola kolem studny jsme sypali mák, k večeru jsme se sešli a volali jsme do studny, hej, můj osude, hejhola! Když jsem se dostal do vězení, přestěhoval jsem se do své fantazie, zajal jsem sám sebe ve svém nitru, abych se osvobodil od toho, co udělali s mým tělem. Teď ať se vlk vyhne ovčím, divoké duby ať plodí zlatavé hrozny, hadinec obecný ať si ustele bez trní. Satya Rani přišla nahoru do domu a sdělila svůj příběh: její dceru, Kanchan, zabili její nevlastní sourozenci.

Zapálili ji a všechno uspořádali tak, aby to vypadalo jako nehoda.
Počkali, dokud neuhoří, a teprve pak zavolali Satyu Rani.
Když přijde v noci náš vyvolený, zuje se a my se na něj podíváme
a zapamatujeme si jeho obličej. Uteč, vykřikla jsem,
utíkej, jak jen můžeš. Krátká série: ra-ta-ta ta-ra.
Dlouhá série: ra-ta-ta-ta ra-ta-ta-ta ra-ta-ta ta-ra.

147.

Pijeme šedý tmel bakteriálních mlhovin. Pijeme je ráno
a večer. Pijeme je a pijeme. Kopeme tunely, do kterých
budeme lít tekutý dusík, aby země zamrzla a schladila
příliš rozpálené město. V karanténě jsme na tom bídne,
jenže chránit se musíme a bakterie mají rády teplo.
Vojáci uzavřeli cesty. Přesto se najdou lidé, kteří se vplíží
do svého bytu, nebo se pokoušejí uprchnout. Nevědí, jak
je to nebezpečné. V okolí se objevili první kříženci, narození
od uprchlých psů a od vlků. Zdivočelé kočky si nepamatují
na dobu, kdy musely poslouchat. Ze zoologické utekla
hladová zvěř, vede je prý jakýsi rhinoceros. Přísné dodržování
předpisů je povinné pro všechny. Na území karantény nesmí
nikdo po setmění vycházet na ulici. Několikrát denně si umývejme
ruce mýdlem v dostatečném množství vody. Nikdo si nesmí sundat
ochrannou masku. Kdo ji nemá, ať použije igelitový sáček.
Nemocné s horečkou je třeba dát do izolace. Rabující, defétisty a
šířitele poplašných zpráv zastřelí vojáci hned na místě. Pijeme
šedý tmel bakteriálních mlhovin. Pijeme je ráno a večer.
Vybrané jednotky spalují mrtvá těla, popel zahrabou.
Pijeme a pijeme. S tunely musíme být hotovi co nejdříve.

151.

Moji milí, sloni asijské, tygři bengálské, šimpanzi bonobo, tygři
jihočínské, leopardi amurské, delfíni bělohlaví, gorily horské,
rysové iberské, karety pravé, plejtváci obrovští, tučňáci
patagonští, orangutani, vlci rudohnědí, saoly, žabky černobřiché,
gorily východní nížinné, delfínovci čínští, lemuři obrovští,
pokud z vás existuje ještě živý exemplář, dávám vám na vědomí,
že politika je naším osudem i v tomto století, ale nezapomeňte,
život nám i přesto dává nevyslovitelný prostor a krásu, je jako
dubnové ráno, jako deštivé listopadové odpoledne, život je milování,
nekonečno planet a náš nejhezčí dárek, to je smrt.

153.

Děkuji, že mě bytí i dnes drželo ve své dlani.
Děkuji, že jsem mohl soucítit s cítícími bytostmi.
Děkuji, že jsem i dnes měl možnost zdržovat se
v čisté přirozenosti svého vědomí. Děkuji, že stín
nemoci nestrhává můj zrak do šera. Nemohu vědět,
co nadejde dřív, zda moje smrt nebo ráno, ale ať mě
nenaplní strach, mé sny ať se vznášejí na čistém nebi
jako pták garuda. Dožiji-li se zítřka, ať jsem ku prospěchu
každé bytosti, která žije v mém okolí a ať z nich dokážu
mít radost. Moje noční rakev ať se k úsvitu stane hnízdem
soucitné lásky. Ať se děje cokoli, Měsíc se třpytí stříbrem,
Slunce září zlatem, cokoli, jakkoli, kdykoli.